

בס"ד. י"ג ניסן¹, אור לי"ד ניסן² תשמ"ט*.

מצה זו שאנו אוכלים על שום מה על שום שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה וגאלם³, ומבואר בדרושי רבותינו נשיאינו⁴, דזה שאומר שהטעם על אכילת מצה בפסח הוא משום שלא הספיק להחמיץ, אף שהציווי על אכילת מצה הי' לפני זה, כי בהציווי על אכילת מצה כתיב⁵: בערב תאכלו מצת, מצת חסר וא"ו, ובפסוק ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות גו'⁶ כתיב מצות מלא וא"ו. דהציווי על אכילת מצה הוא קודם חצות⁷, ומכיון שקודם חצות היו עדיין במצרים, לפני שנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה, לכן במצה זו כתיב מצת חסר וא"ו, משא"כ בפסוק ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות גו' מדבר בהמצה שאפו (ואכלו) לאחר שיצאו ממצרים (את הבצק אשר הוציאו ממצרים) שזה הי' לאחר חצות, לאחר שנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה וגאלם, לכן במצה זו כתיב מצות מלא וא"ו. וזהו גם מה שבהמצה שקודם חצות כתיב⁸ ושמתם את המצות, שצריכה שימור שלא תבוא לידי חימוץ, ובהמצה שאחרי חצות כתיב ויאפו את הבצק גו' מצות כי לא חמץ, שמעצמה לא באה לידי חימוץ, כי המצה שאחרי חצות היא בחי' מצות מלא וא"ו, הגילוי דנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה, ולכן אין צריכה שימור מחימוץ.

והנה חילוק זה שבין קודם חצות ולאחרי חצות הי' רק בפסח הראשון, לפני מתן תורה. משא"כ לאחר מתן תורה, אף שהמצה שאוכלים בליל הפסח היא לפני חצות⁹, היא בחי' מצות מלא וא"ו¹⁰, שיש בה (גם¹¹) העילוי דנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה. וז"ש בהגדה מצה זו שאנו אוכלים על שום מה על שום שלא הספיק כו' להחמיץ (שמעצמה לא באה לידי חימוץ) עד שנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה וגאלם¹².

* יצא לאור בשעתו, "עוה"פ תשמ"ט".

(1) יום הילולא של הצמת צדק.

(2) יום הולדת את הרמב"ם (בשעה ושליש אחר חצי היום – סדה"ד ד"א תתקכז).

(3) הגדה של פסח (משנה פסחים קטז, ב. וראה: הגש"פ עם לקוטי טעמים כו' פיסקא מצה זו).

(4) לקו"ת צו יג, ב ואילך (וראה גם שם יב, ב). סה"מ תש"ד ע' 171. ובכ"מ.

(5) בא יב, יח.

(6) שם, לט.

(7) שהרי בפסח כתיב ומצות על מררים יאכלוהו (שם, ח) והפסח אינו נאכל אלא עד חצות (רמב"ם הל'

ק"פ ספ"ח) – לקו"ת שם יג, ב. סה"מ תש"ד שם.

(8) בא יב, יז.

(9) כנ"ל הערה 7.

(10) "מדרכיב"ש ששת ימים תאכל מצות כו"ו... מוכח דהמצה שאנו אוכלים הוא ג"כ בחי' ומדריגה זו'

(לקו"ת שם יג, ב).

(11) היינו שיש בה כ' הבחינות, דקודם חצות ודלאחרי חצות, כמפורש בלקו"ת יד, ב.

(12) ראה בכ"ז לקו"ת שם יד, א-ב. סה"מ תש"ד שם.

(ב) **ויש** לומר שהמצה שאנו אוכלים לאחרית מתן תורה, היא למעלה יותר גם מבחי' מצות מלא וא"ו דפסח הראשון שלפני מתן תורה. כי מכיון שהגילוי דממה"מ הקב"ה בהמצה שאנו אוכלים לאחרית מ"ת הוא ע"י קדימת העבודה בקיום התומ"צ במשך כל השנה (קודם הפסח)¹³, הוא גילוי נעלה יותר. וע"ד מעלת הגילוי דחגה"ש זמן מ"ת שלאחרי העבודה דספירת העומר על הגילוי דיצי"מ¹⁴, שהגילוי דיצי"מ, עם היותו גילוי נעלה ביותר (בכבודו ובעצמו), מ"מ, מכיון שהגילוי הי' מצד מלמעלה, הי' רק לפי שעה, וע"י העבודה דספה"ע, עבודת התחתון (שלאחרי הגילוי דיצי"מ), ממשיכים נוסף על המ"ט שערים, לאחר השלימות דמ"ט שערים, גם שער הנו"ן (שגם שער זה נמשך ע"י עבודתינו כמ"ט¹⁵ תספרו חמשים יום גוי)¹⁶, ובשער הנו"ן גופא — נוסף על בחינה התחתונה שבו שהיא שייכת להמ"ט שערים (דוגמת אריך) גם בחינה עליונה שבו¹⁷ שלמעלה משייכות להמ"ט שערים (דוגמת עתיק)¹⁸, שהוא נעלה יותר¹⁹ גם מהגילוי דיצי"מ.

ויש להוסיף דמעלת המצה שאנו אוכלים לאחרית מ"ת על המצה שלאחרי חצות שהי' אז, היא (נוסף על שהגילוי בהמצה שאנו אוכלים בא ע"י קדימת העבודה בקיום התומ"צ קודם הפסח, אלא) גם מפני שאכילת המצה עצמה היא מצוה. דהמצה שלאחרי חצות אז היתה (בעיקר²⁰) מפני שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ (מצד הגילוי דלמעלה), ולא הי' בזה עבודה (וקיום מצוה)²¹. והמצה שאנו אוכלים לאחרית מ"ת היא קשורה עם עבודת האדם, קיום מצות אכילת מצה.

(ג) **וצריך** להבין מה שאומרים מצה זו שאנו אוכלים על שום מה על שום שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ, הרי המצה שאנו אוכלים (לאחרי מ"ת) יש בה מעלת העבודה והמעלה דקיום המצוה [ובזה גופא — מצוה שלאחרי

13 דאה לקו"ת שם (יד, א) דזה שבמצה זו שאנו אוכלים קודם חצות יכולים לקבל מבחי' שנגלה עליהם ממה"מ אחר חצות הוא "ע"י קיום התורה ומצוות שקדם כל השנה".

14 לקו"ת ויקרא ג, א. שה"ש כד, ג.

15 אמור כג, טז.

16 לקו"ת במדבר יב, ריש ע"א.

17 בלקו"ת שם (יב, א-ב), שרק בחינה התחתונה שבו ממשיכים ע"י עבודה, משא"כ בחינה העליונה שבו היא נמשכת מעצמה (לאחרי המשכת בחינה התחתונה שבו ע"י עבודה). אבל דאה לקו"ת שה"ש כג, ד. ואילך בענין ג' הבחינות שבאתערל"ע. וראה ד"ה אשה כי תזריע תשכ"ה (לעיל ע' קבד) ס"ד, שמצד הענין ד"ישראל וקוב"ה כולא חד", גם המשכת בחינה הג' שבאתערל"ע היא ע"י עבודה.

18 ראה בארוכה לקו"ת במדבר שם יב, ב.

19 דנוסף לזה שגילוי זה (להיותו לאחרית קדימת העבודה) נמשך בפנימיות — גם הגילוי עצמו הוא נעלה יותר, כמפורש בלקו"ת שבהערה 14.

20 דהגם שגם בפסח מצרים הי' איסור חמץ יום אחד (פסחים צו, ב), ובמילא, זה שאכלו מצה ולא חמץ (גם לאחרית חצות) הי' בזה גם קיום ציווי הקב"ה — הרי (א) הציווי (לאחרי חצות) הוא רק שלא לאכול חמץ ואין זה קיום מצות עשה, (ב) גם בנוגע לזה שלא אכלו חמץ, בפועל בלא"כ מפני שלא הספיק להחמיץ (גם לולא הציווי).

21 ובענין זה — מעלה בהמצה שקודם חצות גם אז. אלא שאין זה כהמעלה דהמצה שאנו אוכלים, כי (א) עיקר מעלה דקיום מצוה הוא בהמצוות שלאחרי מתן תורה, (ב) בהמצה שאנו אוכלים יש גם המעלה דמצה שלאחרי חצות.

מתן תורה], והיאך אומרים דהמצה שאנו אוכלים הוא על שום שלא הספיק להחמיץ (דזה שהוא מצה ולא חמץ הוא בא ממילא, מפני שלא הספיק להחמיץ). ויש לומר הביאור בזה, כי מצות סיפור יצי"מ היא לספר הענין דיציאת מצרים כמו שהי' אז. ועוד (ועיקר) כיון שאילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים כו' משועבדים היינו לפרעה במצרים²², לכן גם עכשיו (ובפרט בליל הפסח) אף שנמצאים כבר לאחרי יצי"מ ולאחרי מתן תורה, יש גם המעמד ומצב שהי' אז. ולכן אומרים (בהסיפור דיצי"מ שבהגדה) מצה זו שאנו אוכלים כו' על שום שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה וגאלם, דבהמצה שאנו אוכלים קודם חצות יש בה נוסף על מעלת המצה דקודם חצות — המעלה דעבודת התחתון בקיום ציווי הקב"ה (כמו שהי' לפני מ"ת), גם מעלת המצה שאחרי חצות — המעלה דלא הספיק להחמיץ (שא"א להיות בה חימוץ) מצד הגילוי דמלמעלה. ונוסף לזה, בהמצה שאנו אוכלים יש גם העילוי דמצד מתן תורה, קיום מצוה שלאחרי מתן תורה. ויתירה מזו, שיש בה גם מעין המעלה דאכילת מצה בשביעי של פסח שהיא רשות²³ (שלמעלה מחובה)²⁴, שהיא מעין האכילה דלע"ל.

ד) **ויהי רצון**, ובפרט שמסיימים (כנהוג) בנתינת צדקה²⁵, ע"ד שהסיום דכל ימי הפסח הוא בשביעי של פסח, ויתירה מזו שהסיום דכל ימי הפסח (בחול"ל) הוא באחרון של פסח שבו מאיר גילוי הארת המשיח²⁶, שלכן גם ההפטרה דאחש"פ היא בביאת המשיח [ויש לקשר זה גם עם שמיני של פסח, כי בההפטרה כתיב²⁷ ביום ההוא יוסיף אד' שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מזו מקומות של גלות (אשור, מצרים וכו') והשמיני איי הים) ויביאם למצב של שמיני — המצב דגאולה האמיתית והשלימה], ויקויים היעוד²⁸ בפשטות ובכל הפרטים וגם בפנימיות מלאה הארץ דעה את הוי' כמים²⁹ לים מכסים³⁰.

(22) הגש"פ.

(23) פסחים קכ, א. שו"ע אדה"ז סתע"ה סל"ב.

בפסחים שם ובשו"ע אדה"ז שם. אף ששת ימים רשות" (מלבד לילה הראשונה שהיא חובה), אבל מכיוון שזה ששת ימים רשות נלמד משביעי — מוכח דעיקר הענין (והמעלה). דרשות הוא בשביעי (ראה בארוכה לקו"ש חכ"ב ע' 33).

(24) סידור שער ההמ"צ (רפו ב). שער האמונה פ"כ ואילך. סהמ"צ להצ"צ כד, ב. ביאורה"ז שלו ע' צה ואילך. סה"מ תרס"ח ע' קסט ואילך, ובכ"מ.

(25) שמקרכת את הגאולה (כ"ב י, א).

(26) היום יום כ"ב ניסן, ובכ"מ.

(27) ישע"י יא, יא. וראה בפרש"י שם עה"פ "והכהו לשבעה נחלים" (שם, טו).

(28) ישע"י שם, ט — הפטרה דאחש"פ.

(29) ראה הדרן לרמב"ם (משיחות ש"פ ויגש וכו' שנה זו (תורת מנחם — הדרנים על הרמב"ם וש"ס ע' קנט ואילך)) שבהל' תשובה (ספ"ט) מביא הרמב"ם הכתוב ועד דעה את ה', ובסוף הספר — גם סימונו: כמים לים מכסים.

(30) להעיר שהרמב"ם מסיים וחותר את ספרו בפסוק זה, ויום י"ד ניסן (שבו נאמר המאמר) הוא יום ההולדת דהרמב"ם.